

Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень
УДК 340+35.078.3

Гончаров Микола Вікторович

*аспірант кафедри теорії, історії права і
держави конституційного права*

Навчально-наукового інститут права

Університету державної фіскальної служби України

Гончаров Николай Викторович

*аспирант кафедры теории, истории права и
государства конституционного права*

Учебно-научный институт права

Университета государственной фискальной службы Украины

Honcharov Mykola

Graduate Student of the Department of Theory,

History of Law and the State of Constitutional Law

Educational and Scientific Institute of Law of

University of the State Fiscal Service of Ukraine

ORCID: 0000-0003-4452-1652

**СУТНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА
СУЩНОСТЬ ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В
УСЛОВИЯХ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОГО ОБЩЕСТВА
THE ESSENCE OF INFORMATION SECURITY IN THE CONDITIONS
OF THE DEVELOPMENT OF MODERN SOCIETY**

Анотація. У статті розглянуто концептуальні засади сутності інформаційної безпеки України з позицій різних дослідників. Проведений аналіз наукових джерел дозволив виявити, що інформаційна безпека в

цілому, так і на елементному рівні характеризується науковістю, системністю та має багато аспектів.

Доведено, що забезпечення інформаційної безпеки України є визначальним напрямом державної політики, від якого буде залежати існування держави, її національна безпека, соціально-економічний розвиток та відповідне місце у світовому співтоваристві.

Цілями державної політики України у сфері інформаційної безпеки: захист інформаційного суверенітету держави в сучасних умовах глобалізації; забезпечення інформаційної достатності для прийняття рішень державними органами, підприємствами та громадянами; реалізація конституційних прав і свобод громадян, суспільства і держави на інформацію.

Акцентовано увагу на основних завданнях державної інформаційної політики та з'ясована мета державної політики у сфері інформаційної безпеки України – це управління реальними та потенційними загрозами з метою створення необхідних умов для задоволення інформаційних потреб людини та громадянина, а також реалізації національних інтересів.

Дослідження сутності інформаційної безпеки України пов'язане з формуванням якісної системи інформаційної безпеки, що відповідатиме сучасним вимогам та нагальним потребам України.

Виявлено недоліки державної інформаційної політики України в сучасних умовах, що пов'язані із відсутністю ефективної державної політики, недостатністю розвиненості національної інформаційно-комунікаційної інфраструктури.

Встановлено, що державна політика в сфері інформаційної безпеки може бути представлена як сукупність національних цілей, інтересів і цінностей, стратегії та тактики, що розробляються та реалізуються державною владою для регулювання та вдосконалення безпосередньо

процесів інформаційної взаємодії в усіх сферах життєдіяльності суспільства та держави.

На сьогодні для розробки ефективної системи інформаційної безпеки України виникає необхідність ґрунтовного вивчення праць науковців та дослідників із зазначеної теми.

Ключові слова: *інформаційна безпека України, забезпечення інформаційної безпеки, національна безпека, система, державна інформаційна політика.*

Анотація. *В статье рассмотрены концептуальные основы сущности информационной безопасности Украины с позиций разных исследователей. Проведенный анализ научных источников позволил выявить, что информационная безопасность в целом и на элементном уровне характеризуется научностью, системностью и имеет много аспектов.*

Доказано, что обеспечение информационной безопасности Украины является определяющим направлением государственной политики, от которого будет зависеть существование государства, его национальная безопасность, социально-экономическое развитие и место в мировом сообществе.

Целями государственной политики в сфере информационной безопасности: защита информационного суверенитета государства в современных условиях глобализации; обеспечение информационной достаточности принятия решений государственными органами, предприятиями и гражданами; реализация конституционных прав и свобод людей, общества и страны на информацию.

Акцентируется внимание на основных задачах государственной информационной политики и выяснена цель государственной политики в сфере информационной безопасности Украины – управление реальными и

потенциальными угрозами с целью создания необходимых условий для удовлетворения информационных потребностей человека и гражданина, а также реализации национальных интересов.

Исследование сущности информационной безопасности Украины связано с формированием качественной системы информационной безопасности, отвечающей современным требованиям и насущным потребностям Украины.

Выявлены недостатки государственной информационной политики в современных условиях, связанные с отсутствием эффективной государственной политики, недостаточностью развитости национальной информационно-коммуникационной инфраструктуры.

Установлено, что государственная политика в сфере информационной безопасности может быть представлена как совокупность национальных целей, интересов и ценностей, разрабатываемых и реализуемых государственной властью стратегии и тактики для регулирования и совершенствования непосредственно процессов информационного взаимодействия во всех сферах жизнедеятельности общества и государства.

На сегодняшний день для разработки эффективной системы информационной безопасности Украины возникает необходимость основательного изучения работ ученых и исследователей по указанной теме.

Ключевые слова: *информационная безопасность, обеспечение информационной безопасности, национальная безопасность, система, государственная информационная политика.*

Summary. *The article considers the conceptual foundations of the essence of information security of Ukraine from the standpoint of various researchers. The analysis of scientific sources revealed that information security in general*

and at the elemental level is characterized by scientific, systematic and has many aspects.

It is proved that ensuring information security of Ukraine is a defining direction of state policy, on which the existence of the state, its national security, socio-economic development and the corresponding place in the world community will depend.

Objectives of the state policy of Ukraine in the field of information security: protection of information sovereignty of the state in modern conditions of globalization; ensuring information adequacy for decision-making by state bodies, enterprises and citizens; realization of constitutional rights and freedoms of citizens, society and the state to information.

Emphasis is placed on the main tasks of the state information policy and the purpose of the state policy in the field of information security of Ukraine is to manage real and potential threats in order to create the necessary conditions to meet the information needs of man and citizen and national interests.

The study of the essence of information security of Ukraine is associated with the formation of a quality information security system that will meet modern requirements and urgent needs of Ukraine.

The shortcomings of the state information policy of Ukraine in modern conditions are revealed, which are connected with the lack of effective state policy, insufficient development of the national information and communication infrastructure.

It is established that the state policy in the field of information security can be presented as a set of national goals, interests and values, strategies and tactics developed and implemented by public authorities to regulate and improve information processes in all spheres of society and state.

Today, in order to develop an effective system of information security in Ukraine, there is a need for a thorough study of the works of scientists and researchers on this topic.

Key words: *information security of Ukraine, information security, national security, system, state information policy.*

Постановка проблеми. В умовах європейської інтеграції України та враховуючи сучасні вимоги до побудови інформаційного суспільства, все більшої актуальності набувають питання сутності інформаційної безпеки в умовах розвитку сучасного суспільства. Слід зазначити, що в сучасному світі проблеми інформаційної безпеки набувають принципово нових характерних ознак. Військова агресія щодо України призвела до необхідності в негайному перегляді стратегічних засад, наукових поглядів на яких функціонувала система інформаційної безпеки нашої держави.

Питання сутності інформаційної безпеки в умовах розвитку сучасного суспільства є одним із головним для України, яке тісно пов'язано з вирішенням таких питань як захист суверенітету і територіальної цілісності країни, забезпеченням її економічної безпеки, тому що рівень інформаційної безпеки активно впливає на стан політичної, економічної, оборонної та інших складових національної безпеки держави.

На теперішній час сутність інформаційної безпеки в Україні полягає у здатності нашої країни захищати національні економічні інтереси від зовнішніх і внутрішніх загроз, а також спроможності національної економіки зберігати й поновлювати процес суспільного відтворення.

Необхідною умовою розвитку сучасного суспільства є високий рівень інформаційної безпеки. Саме тому ефективне здійснення регулювання інформаційними ресурсами є важливою умовою забезпечення інформаційної безпеки та реалізації вимірної державної політики.

Наша країна повністю включена в процеси інформатизації суспільства і формування єдиного світового інформаційного ринку. Інформаційний фактор має певне значення у процесі формування і становленні основних інститутів влади, у поданні та відстоюванні інтересів держави. Важливе

значення у цьому спектрі суспільних відносин займають проблеми сутності інформаційної безпеки та формування якісної системи інформаційної безпеки, яка б могла відповідати сучасним вимогам та нагальним потребам України [1, с. 17].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню даного питання приділяли увагу багато вітчизняних та зарубіжних науковців та дослідників. Зокрема, дослідження сутності інформаційної безпеки знайшли відображення у працях українських вчених: О. О. Золотар, А. Ю. Нашинець-Наумової, О. А. Баранова, О. О. Тихомирова, О. А. Заярний та інших [2; 3; 4; 5; 6].

Мета статті. Метою статті є дослідження сутності інформаційної безпеки в умовах розвитку сучасного суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогоднішній стан захисту прав і законних інтересів людини, суспільства й держави в інформаційній сфері України свідчить про низький рівень забезпечення інформаційної безпеки. Вітчизняна наука почала приділяти увагу проблемам інформаційної безпеки у межах забезпечення національної безпеки держави. Останні два десятиліття характеризуються інтенсивним вивченням даної галузі, але в той же час спостерігається відсутність єдиної наукової концепції щодо сутності інформаційної безпеки в Україні. Отже, існує необхідність наукового аналізу вивчення формування та реалізації державної політики в сфері інформаційної безпеки.

Дослідження проблем сутності інформаційної безпеки будуються на вивченні загально-методологічних основ процесу інформаційної безпеки, закономірностей розвитку інформаційного життя суспільства, шляхів и способів використання інформаційної сфери для реалізації основних завдань держави.

У системі національної безпеки держави основне місце займає інформаційна безпека, під якою зазвичай розуміється стан відсутності

інформаційних небезпек і загроз, або в разі їх наявності, стан стійкості основних сфер життєдіяльності.

Переважає більшість сучасних дослідників характеризують інформаційну безпеку як стан захищеності інформаційного середовища, що відповідає інтересам держави, за якого забезпечується формування, використання і можливості розвитку незалежно від дії внутрішніх і зовнішніх інформаційних небезпек і загроз.

У той же час, під інформаційною безпекою доречно розуміти певну групу суспільних відносин, що виникають в процесі захисту конституційних прав і свобод людини, суспільства і держави від внутрішніх і зовнішніх небезпек і загроз в інформаційній сфері.

Також слід зазначити на те, що важливою ознакою інформаційної безпеки, на думку Н. С. Мороз, є її динамічність, оскільки вона, в широкому сенсі, являє собою забезпечення стабільності та розвитку інформаційної сфери, яка постійно змінюється через різні потреб учасників інформаційних відносин [7, с. 136].

Інформаційна безпека, за визначенням Б. О. Кормича, виступає як захист зазначених законом правил, за якими виникають інформаційні процеси в країні, що забезпечують гарантовані Конституцією умови існування і розвитку людини, всього суспільства та держави [8, с. 89].

Інформаційна безпека України, на думку І. Громико, Т. Саханчук, – це охорона державних інтересів, за якої забезпечується запобігання, виявлення і нейтралізація внутрішніх та зовнішніх інформаційних небезпек і загроз, захист інформаційного суверенітету держави і безпечний розвиток міжнародного інформаційного співробітництва [9, с. 130–134].

В. С. Цимбалюк характеризує інформаційну безпеку як стан інформації, в якому забезпечується збереження визначених політикою безпеки властивостей інформації [10, с. 204].

С. С. Єсімов вказує, що суть інституту інформаційної безпеки в системі інформаційного права полягає в здійсненні правових, організаційних, технічних заходів, що забезпечують безпеку всіх складових інформаційно-комунікаційного комплексу держави, системи інформаційних ресурсів, інформаційно-комунікаційної інфраструктури, науково-технічного та виробничого комплексу інформаційної індустрії, ринку інформаційної продукції та послуг, системи масової інформаційної освіти, просвіти та підготовки професійних кадрів для інформаційної сфери окремих організацій та кожної людини [11, с. 75].

Р. А. Калюжний розуміє під інформаційною безпекою такий вид суспільних інформаційних правових відносин щодо створення, допомоги, охорони та захисту необхідних для людини, суспільства і держави безпечних умов функціонування [12, с. 234–244].

Водночас С. Ф. Гуцу пропонує розглядати інформаційну безпеку як стан умови існування потреби в інформації особи, суспільства й держави, при якому забезпечується їхнє функціонування та прогресивний розвиток незалежно від наявності внутрішніх і зовнішніх інформаційних загроз [13, с. 35].

Як підсумок, Л. С. Харченко зазначає, що інформаційна безпека є частиною національної безпеки, процес управління небезпеками та загрозами державними і недержавними інституціями, окремими особами, за якого забезпечується інформаційний суверенітет України [14, с. 65].

Слід відмітити, що на теперішній час у наукових працях досі відсутня єдина концепція щодо зміст поняття «інформаційна безпека», а також не підготовлено єдиного методологічного погляду до сутності інформаційної безпеки.

Дослідження сутності інформаційної безпеки України пов'язане з формуванням якісної системи інформаційної безпеки, що відповідатиме сучасним вимогам нашої держави.

Процеси державотворення в Україні вимагають дальшого підвищення якості державного керівництва у сфері забезпечення інформаційної безпеки, розвитку методів управління з врахуванням специфіки цієї сфери суспільних відносин.

Державна політика в сфері інформаційної безпеки країни спрямована на захист національних інтересів держави, суспільства та особистості. Головну роль у здійсненні державної політики у сфері забезпечення інформаційної безпеки відіграють органи державної влади.

Можна визначити такий зміст державного управління у сфері забезпечення інформаційної безпеки в Україні:

- нормативне регулювання потреб учасників інформаційних відносин шляхом прийняття законодавчих актів, рішень державних органів, спрямованих на реалізацію державної політики у цій сфері;

- розгляд державними органами влади, суттєвих питань відносно інформаційної безпеки, визначення пріоритетів державної політики в цій сфері, а також розробка та реалізація комплексних програм;

- достатнє фінансування і матеріально-технічне забезпечення, виділення у державному та місцевих бюджетах цільових коштів на фінансування державної політики в у сфері забезпечення інформаційної безпеки України тощо.

Встановлення належного рівня інформаційної безпеки є необхідною умовою розвитку інформаційного суспільства. Тому, розбудова ефективної системи інформаційної безпеки є однією з головних завдань забезпечення національної безпеки України. Державна політика в сфері інформаційної безпеки повинна ґрунтуватися на наукових і методологічних досліджень, систематизованих і об'єднаних в єдину концепцію.

Висновки. Розглянув сутність інформаційної безпеки в умовах розвитку сучасного суспільства можна зробити наступні висновки. Основна мета державної політики у сфері забезпечення інформаційної безпеки

України – це управління реальними загрозами та небезпеками щодо створення необхідних умов для задоволення інформаційних потреб держави, суспільства та особистості.

У багатьох наукових працях з питань інформаційної безпеки цілями державної політики України у сфері інформаційної безпеки є: захист інформаційного суверенітету держави в сучасних умовах глобалізації; забезпечення інформаційної достатності для прийняття рішень органами влади, суб'єктами господарювання та громадянами; реалізація конституційних прав і законних інтересів людини, суспільства й держави в інформаційній сфері.

Інформаційна безпека в країні повинна забезпечуватися проведенням єдиної державної політики в інформаційній сфері, виваженою системою заходів економічного, політичного, соціального й організаційного характеру, реальних загрозам та небезпекам національних інтересів особи, суспільства та держави в інформаційній сфері.

Таким чином, у зв'язку з розвитком інтеграційних відносин, входженням України в європейський інформаційний простір виникає необхідність ґрунтовного вивчення праць науковців та дослідників із зазначеної теми для розробки ефективної системи інформаційної безпеки України.

Література

1. Ніщименко О. А. Інформаційна безпека України на сучасному етапі розвитку держави і суспільства // *Наше право*. 2016. № 1. С. 17–23.
2. Нашинець-Наумова А. Ю. Інформаційна безпека: питання правового регулювання. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 168 с.
3. Баранов О. А. Правове забезпечення інформаційної сфери: теорія, методологія і практика. Київ: Едельвейс, 2014. 497 с.

4. Дзьобань О. П., Панфілов О. Ю., Чемчекаленко Р. А. Методологічний контекст дослідження проблеми інформаційної безпеки. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2014. № 2. С. 171–180.
5. Золотар О. О. Інформаційна безпека людини: теорія і практика : монографія. Київ : ТОВ «Видавничий дім «АртЕк», 2018. 446 с.
6. Заярний О. А. Правове забезпечення розвитку інформаційної сфери України: адміністративно-деліктний аспект: монографія. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 700 с.
7. Мороз Н. С. Сутність інформації в контексті загальних принципів інформаційної безпеки. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Юридичні науки. 2016. № 845. С. 137–142.
8. Кормич Б. А. Інформаційна безпека : організаційно-правові основи : навчальний посібник. К. : Кондор, 2004. 382 с.
9. Громико І., Саханчук Т. Державна домінантність визначення інформаційної безпеки України в умовах протидії загрозам // *Право України*. 2008. № 8. С. 130–134.
10. Цимбалюк В. С. Інформаційне право (основи теорії і практики) : монографія. Київ: Освіта України, 2010. 388 с.
11. Єсімов С. С. Шляхи удосконалення нормативно-правового регулювання в сфері інформаційної безпеки. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2013. Вип. 11. С. 73–76.
12. Калюжний Р. А. Інформаційне право України: концептуальні основи формування // *Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України*. №3(6). 2001. С. 234–244.
13. Гуцу С. Ф. Правові основи інформаційної діяльності: навч. посібник. Х.: «Нац. Аерокосм. Ун-т «Харк. авіац. ін.-т», 2009. 48 с.
14. Харченко Л. С., Ліпкан В. А., Логінов О. В. Інформаційна безпека України: глосарій / заг. ред. Р. А. Калюжний. Київ: «Текст», 2004. 134 с.

References

1. Nishchimenko O. A. Information security of Ukraine at the present stage of development of the state and society // *Our law*. 2016. № 1. S. 17–23.
2. Nashinets-Naumova A. Y. Information security: issues of legal regulation. Kyiv: Helvetica Publishing House, 2017. 168 p.
3. Baranov O. A. Legal support of the information sphere: theory, methodology and practice. Kyiv: Edelweiss, 2014. 497 p.
4. Dzoban O. P, Panfilov O. Y., Chemchekalenko R. A. Methodological context of research on information security. *Foreign trade: economics, finance, law*. 2014. № 2. S. 171–180.
5. Zolotar O. O. Information security of man: theory and practice: monograph. Kyiv: ArtEk Publishing House LLC, 2018. 446 p.
6. Zayarny O. A. Legal support for the development of the information sphere of Ukraine: administrative-tort aspect: monograph. Kyiv: Helvetica Publishing House, 2017. 700 p.
7. Moroz N. S. The essence of information in the context of general principles of information security. *Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic". Legal sciences*. 2016. № 845. S. 137–142.
8. Kormich B. A. Information security: organizational and legal foundations: a textbook. K.: Condor, 2004. 382 s.
9. Gromyko I., Sakhanchuk T. State dominance of information security of Ukraine in terms of countering threats // *Law of Ukraine*. 2008. № 8. P. 130–134.
10. Tsymbalyuk V. S. Information law (basics of theory and practice): monograph. Kyiv: Education of Ukraine, 2010. 388 p.
11. Yesimov S. S. Ways to improve regulatory and legal regulation in the field of information security. *Scientific notes of Lviv University of Business and Law*. 2013. Vyp. 11. P. 73–76.

12. Kalyuzhny R. A. Information law of Ukraine: conceptual foundations of formation // Scientific Bulletin of the Dnepropetrovsk Law Institute of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. №3 (6). 2001. P. 234–244.
13. Gutsu S. F. Legal basis of information activities: textbook. manual. H.: "Nat. Aerospace University "Khark. aviation. in.-t », 2009. 48 p.
14. Kharchenko L. S., Lipkan V. A., Loginov O. V. Information security of Ukraine: glossary / general. ed. R. A. Kalyuzhny. Kyiv: Text, 2004. 134 p.